

Aineskokoelma Ruotsin suomalaisasutuksesta.

RICHARD GOTHE: **Finnkolonisationen inom Ångermanland, Södra Lappmarken och Jämtland.** Kultur- och bebyggelsehistoriska undersökningar från 15-, 16- och 1700-talen. 256 sivua. Stockholm 1948.

Jo keskiajalla lienee ollut varsin tavallista, että Ruotsin kartanoissa oli suomalaista työ- ja palvelusväkeä, mikä oli luonnollista, koska samat miehet omistivat maita molemmin puolin merta. Myös kaivokset Uplan-

---

nissa ja Vestmanlandissa ovat olleet työpaikkoja, joihin suomalaista väkeä tuli talvikaudeksi, palatakseen kesäksi takaisin vuotuisiin kausitöihin kotiinsa. Vasta 1580-luvulla — Kaarle-herttuan kehotusta noudattaen — suomalaisia alkoi joukoittain Pohjois-Hämeestä ja Savosta siirtyä vakinaisiksi viljelijöiksi Keski-Skandinavian ikimetsiin. Suurimmillaan siirtolaistulva oli 1600-luvun alussa. Todennäköisesti suomalaiset menestyivät aivan erinomaisesti koskemattomissa metsissä, lisääntyivät ja olivat viljasta rikkaita. Nämä ennen asumattomat havupuumetsät muodostuivat heille erittäin hedelmällisiksi viljelysmaiksi savolaisten etevän kaskeamistekniikan ansiosta. Suurten runkojen kuivattaminen pyältämällä aluksi pystyyn ja kaksinkertainen polttaminen olivat ne menetelmät, jotka alistivat neitseelliset havupuumetsät viljaa kasvaviksi; kirves, aatra ja korkea risukarhi olivat taas ne yksinkertaiset mutta perin käytännölliset, keveät ja tehokkaat työvälineet, joilla tulen valmentaman metsämaan muokkaus suoritettiin. Viljan korjuuvälineitä olivat käyrä sirppi ja varsta. Näistä vain kirves ja sirppi olivat mukana kuljetettavia rautaesineitä. Aatra, karhi ja varsta samoin kuin asunto saatettiin tehdä metsässä erikseen joka kaskelle. Näin asutus saattoi olla varsin liikkuvaa.

Ensimmäinen hallinnollinen vastatoimenpide sattui jo 1636. Silloin annetussa plakaatissa määrättiin karkotettavaksi takaisin tai vangittavaksi ja pakkotyöhön pantavaksi kaikki irtolaiset, jotka eivät olleet verokirjoissa tai jotka asuivat liian lähellä kyliä. Myöhemmin annettiin vielä ankarampia määräyksiä, ja melkoinen osa suomalaisia joutui vapaaehtoisesti tai kahleissa uudisasukkaiksi Amerikan Delawareen, jossa suomalaiset taas valitsivat havupuumetsät kaskimaikseen. Nykyisin osaa näistä maista pidetään liian karuina tuottavan maanviljelyksen harjoittamiseen, joten asutus on niistä vetäytymässä pois. Monet uudisasukkaat olivat ehtineet jo Kaarle IX:n aikana hankkia lupauskirjan ja olivat verolle pantuja, joten metsäsuomalaisten sukua säilyi suomenkielisenäkin aina 1800-luvulle saakka. Vermlannissa (Östmark) vieläkin joku yksilö taitaa vanhaa mielenkiintoista savon murretta.

Alttiisti ja ahkerasti on näiden siirtolaissuomalaisten jälkiä arkistojen kätkeistä etsinyt Richard Gothe ja saattanut ne tutkielmina ja monografiina tutkijain ja yleisön käytettäviksi. Nyt ilmestynyt on jo neljäs laajempi monografia.¹ Tässä teoksessa Gothe aluksi esittää lyhyesti tietoja vanhemmasta suomalaisasutuksesta Ruotsissa, muuttoliikkeen syistä, siirtolaisten kotipaikoista, lupakirjoista, vapaavuosista, verollepanosta ja vuoden 1636 ankarasta julistuksesta ja sen sovelluksesta. Tätä seuraa kirjan pääosa: Suomalaisasutuksen synty ja kehitys Ångermanlandissa ja Jämtlandissa vuosina 1580—1750. Esitys käy pitäjittäin ja päättyy suomalaisten osuuden selostamiseen Etelä-Lapin asuttamisessa. Huomattavin suomalaisasutus näyttää Ångermanlandissa olleen Viksjössä (Stigsjön pit.) ja Graningessa (Långselen pit.). Lisäksi Gothe esittää tietoja suomalaistaloista seuraavista Ångermanlandin pitäjistä: Anundsjö, Arnäs, Bjärtrå, Bodum, Dal, Eds, Edsele, Fjällsjö, Gudmundsä, Helgums,

¹ Aikaisempia: Hassela-finnarna (1942), Från trolldomstro till kristendom (1943) ja Medelpads finnmarker (1945); kaikki ovat Tukholmassa painettuja.

Högsjö, Junsele, Lidens, Nordmaling, Nätra, Ramsele, Sidensjö, Själevads, Sollefteå, Styrnäs, Torsåker, Tåsjö, Ullångers, Vibyggerå, Ytter- ja Överlänäs. Jämtlandin »finnmark» on sijainnut lähinnä Flåsjön-seudulla. Viimeiset luvut sisältävät tietoja suomalaisista taianomaisista tavoista ja menoista, mitä seuraa esitys kirkollisesta valistustyöstä. Vielä Gothe on koettanut identifioida suomalaiset paikannimet. Selvimpiä ovat sellaiset, joista on tunnettavissa tavalliset luontonimet *järvi, kumpu, lampi, levä, mäki, niemi* tai kaskitermit *aho, huhka, kaski* ja *rasi*.

Richard Gothe on tehnyt arkistotutkimuksillaan suuren palveluksen ennen kaikkea Ruotsin paikallishistorialliselle tutkimukselle. Myös etnologit voivat hyödykseen käyttää hänen julkaisujaan. Ehkä metsäsuomalaisten henkinen perinne ei ole yhtä jäljettömiin hävinnyt kuin heidän kielensä. Ruotsalaistuessaan heidän ei näet ole tarvinnut unohtaa kaikkea, mitä he aikaisemmin ovat suomeksi osanneet, joten ei liene mahdotonta, että Ruotsin eräiden syrjäseutujen kansanperinteestä voisi löytyä piirteitä, jotka ovat sinne kulkeutuneet metsäsuomalaisten mukana.

K. Vna.